

והלאה יהיה נזהר שלא יעשה כזאת, היינו שלא יתאנח עוד מחמת גודל רחמנותו על בניו - כי אין לך רחמנות מרובה מרחמנותו ית"ש.

והבני"ש באגרד"פ כתב דבזה יובן ג"כ מה שאמר הרה"ק מלובלין זי"ע (עי' אגרא דפרקא אות א) על מה שאמרו חז"ל (חגיגה טו.) באלישע בן אבויה (-אחר), שיצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאחר, ויובן למשכיל, אילו היה משיב כיון שכן הוא, אזי הנה הוא העת והעונה לעבדך עבודה שלימה אמיתית כיון שאין כאן קיווי לתשלום שכר אזי תהיה עבודתי רק לעשות נחת רוח לפני מי שאמר ונעשה רצונו, אילו היה משיב כזאת היה מכופר לו והיה מגיע למעלה גדולה עכ"ד.

והכוונה כדברינו שע"י שאינו מתפעל רק ממשיך בעבודת בוראו מסתלקים כל המבדילים, והיו מחזירין לו העוה"ב. ובזה נבין מה שאמר לו ר' מאיר תלמידו חזור בך, הגם שידע ששמע מאחורי הפרגוד.

איך שייך שאכלו השבטים 'אבר מן החי'

ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם (לז, ב).
רש"י: כל רעה שהיה רואה באחי בני לואה היה מגיד לאזניו - שהיו אוכלין אבר מן החי וכו'.

הש"ה הק' מדייק מהלשון 'דבתם רעה', היינו שראה בהם איזה דנדוד חטא, כי 'דבתם רעה' הכוונה - שיש אמת בדבר ואינו שקר, כי המוציא דיבור שקר על חבירו נקרא בכלל 'מוציא שם רע', א"כ לכאור' איך אפשר לומר על השבטי קה שנכשלו בחטאים כאלו.

והנה על מה שאמר יוסף שאוכלים אבר מן החי, אמר הרה"ק מהר"י מפשעווארסק זי"ע מה ששמע מהרה"ק מסאטמאר זי"ע דבר נפלא לבאר הענין, בהקדם דברי הגמרא (חולין כז:) בדיני שחיטה: דרש עובר גלילאה, בהמה שנבראת מן היבשה הכשירו בשני סימנים, דגים שנבראו מן המים הכשירו בלא כלום; עוף שנברא מן הרקק הכשירו בסימן אחד. ומפרש רש"י - שמי שחיותו מהיבשה יש בו חיות יותר בריא וחזק (ולכן צריך לשחטו בשני סימנים), משא"כ כשנברא מן המים (וכלל אינו יונק חיותו מהיבשה, אינו צריך

יעקב אבינו ביקש לעבוד את ה' לשם שמים

וישב יעקב (לז, א) רש"י: ביקש יעקב ליטב בשלוה וכו' קפץ עליו רוגזו של יוסף.
בספה"ק "ייטב לב" (לך לך עה"כ אנכי מגן לך) מביא בהקדם 'עובדא ידענא שמעתי שהבעש"ט התפלל על איזה חולה, והבטיחו בחלק עולם הבא שיחיה, ולא עלתה בידו, והיה נראה כאלו הפסיד ח"ו עולם הבא. חזר ואמר כך הוא טוב, כי עד עתה היה מקום לעבוד בשביל שכר עולם הבא, אבל מעתה שאין לי עולם הבא, הריני עובד ה' שלא על מנת לקבל פרס בלתי לה' לבדו.

ובזה מביא הייטב לב: שמעתי מפי החסיד ר' מאיר ממאדע לפרש בזה (ב"ר פד, ג) ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף - הכוונה בזה, 'ביקש לישב בשלוה' - מיצר הרע המסית לעבוד בשביל שכר עולם הבא וכדומה, 'קפץ עליו רוגזו של יוסף' - כי ארד אל בני אבל שאולה (להן פסוק לה) ומפרש רש"י ומדרשו, גיהנום, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה גיהנום' - ולכן אז 'ישב בשלוה לעבוד שלא על מנת לקבל פרס', והבן, ע"כ דבריו.

*

יש להוסיף בזה, עובדא מספה"ק "אגרא דפרקא" (אות ב) וזל"ק: סיפרו לי מעשה רב, מאת כבוד קדושת הרב הקדוש מה"ר דב בער זצוק"ל (-המגיד ממעזריטש, הילולא דיליה חל ביום י"ט כסלו), בהיותו מתבודד עדיין בעניות ובדחקות. פעם אחת, באת אשתו והתחילה לספר לו בבכיה מגודל דחקות בניו איך הם רעבים וצמאים ואין כסות ללבוש, אזי שמע דבריה 'והיה מתאנח מעט' - והנה שמע קול שאמרו לו מן השמים שכבר אבד חלקו מן העוה"ב.

והנה עמד מרעיד כרגע בהתבוננו בדעתו שכבר אין לו ב' עולמות, דעוה"ז כבר אין לו דהנה הוא ובניו מדוכים בחיצי רעב עד למאד, וגם עוה"ב אין לו, והנה בהתבוננות הזה הפסיק מעט מתורתו - עד אשר שם אל לבו בקדושת עיונו, אדרבא הנה כעת אהיה עובד עבודה אמיתית שכבר אבד סברי משני העולמות ותהיה עבודתי באמת רק לעשות נחת רוח להבורא ית"ש, והתחיל שוב ללמוד בקדושה, אז בשרוהו מן השמים שהחזירוהו לחיי עוה"ב, רק מהיום

שחיטה), ולכן הנברא מן הרקק שיש בו משניהם - מן היבשה ומן הים צריך רק סימן אחד.

והנה בפרשת ויצא כתיב (ל, לה) "ויצג את המקלות אשר פצל בהרהטים וכו' ויחמנה בבואן לשתות", ומבאר רש"י: רבי הושיעא אומר: 'המים נעשין זרע במעיהן' - נמצא שצאנו של יעקב נבראו מן המים (שמן המים ששתו נוצרו וולדות הבהמות). א"כ הרי דינם כדגים, שחיותם מן המים, ואין צריכים שחיטה, וזה היה דעת השבטים שאכלו בלי שחיטה. משא"כ דעתו של יוסף היה שאעפ"כ צריכים לשחטו - משום מראית העין כמו בן פקועה (עי' י"ד סימן י"ג, ב), והוא כפתור ופרח.

ואולי אפשר לבאר בע"ה באופן אחר דעתו של יוסף, דרש"י מביא ב' דיעות לגבי צאנו של יעקב, דעה הראשונה הוא שהסתכלו במקלות ואח"כ הולידו כרגיל, ושנית, שיטת רבי הושיעא שנבראו מן המים ששתו, עיי"ש היטב ברש"י. ולפ"ז י"ל דבשעת מעשה לא ראו השבטים בעיניהם מה שהיה שם עם הצאן, רק נחלקו בפירושו של פסוק זה, שהשבטים סברו כרבי הושיעא שנבראו מן המים, ופטורים משחיטה, משא"כ יוסף סבר כשיטה הראשונה שנולדו כרגיל ומחוייבים בשחיטה.

עד כמה שנים נקראים 'נער'

והוא נער (לז, ב) רש"י: שְהִיָּה עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה נַעֲרוֹת.

מקור דברי רש"י אלו הם מהמדרש רבה (פד, ז) שתמה על שקורא הכתוב את יוסף בשם נער, הלא היה אז בן י"ז. וכפי שמבואר במפרשים הכוונה - שכמו נערה זמנה היא משהגיעה לשנת י"ב למשך שש חדשים, כן הגדר 'נער' הוא משהגיע לגיל י"ג למשך שש חדשים, א"כ יוסף שכבר היה בן שבע עשרה שנה אינו נער, ומדוע כותב עליו התורה 'והוא נער', אלא על כרחק שהיה עושה מעשה נערוֹת.

ורבינו אליהו מזרחי זצ"ל מעורר על הנאמר בפרשת ויגש (מד, לג) "כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי" (וכן מוזכר עוד כמה פעמים בפרשה שם שקרא יהודה את בנימין בשם נער) - וקאי נער על בנימין שכבר היה אז גדול בשנים, וכבר היו לו עשר בנים, ולמה שם במדרש אינו מקשה על הלשון 'נער', ומבאר הרא"ש ששם בפרשת ויגש מובא בפסוק לשונו של **יהודה** בדברו עם יוסף וכן הוא דרך של אח גדול לקרוא את אחיו הקטן בלשון נער אע"פ שמבוגר הוא משא"כ בפרשת וישב

מקשה המדרש על שהכתוב קוראו נער, כי הכתוב אינו מתאר בשם נער מי שכבר יצא מגדר זה.

•

בענין זה מסופר, שבעת ביקר ה"אמרי אמת" מגור זצ"ל בעיר קיעלץ הגיע לבקר אצל המרא דאתרא הגאון רבי משה נחום ירושלימסקי זצ"ל, ובין הדברים שאלו הרב על דברי המדרש אצל יוסף שמתמה על שקוראו בשם 'נער', ולכאור כבר ראינו כך בפרשת וירא - בהעקידה, שאמר אברהם אבינו (וירא, כב, ה) 'ואני והנער' נלכה עד כה - ויצחק כבר היה בן ל"ז שנים, עוד יותר מבוגר מיוסף, ולמה שם אין המדרש שואל על שקוראו בלשון נער? השיבו האמרי אמת: שאין זה דמיון, שבפרשת העקידה הרי אביו הוא זה שקוראו נער - ודרך של אב לקרוא לבנו נער תמיד בלשון חיבה, משא"כ כאן שהתורה קראו נער, ואין דרך הכתוב לכתוב 'נער' על מי שכבר אינו בגדר נער (ובאמת זהו תירוצו של המזרחי דלעיל, ואולי גם האמרי אמת אמר זאת בשמו).

ואמר הרב ירושלימסקי שהאמרי אמת הוא גברא דמאריה סייעא' - שמן השמים נותנים סייעתא לדבריו, כי בעת יצא מביתו עמדה איזה אשה קשישה וצעקה אל ה"אמרי אמת": רבי, דאווענט אויף מיין קליינעם - שנחלה בדלקת על הריאות ל"ע, והיא היתה בת תשעים, ושאלו אותה כמה שני חיי בנה, אמרה: **שהוא בן שבעים...!** - ובזה ראו, שכך הוא הדרך שאב ואם קוראים לבנו (אפילו כבן שבעים!) בלשון נער (מיין קליינעם).

ה"כתונת פסים" - לישא חן והסד בעיני כל רואיו

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים (לז, ג).

מנהג רוב קהילות ישראל לומר בעת "ברכת כהנים" ביו"ט ה'יהי רצון', ובתוך התפילה אומרים: שתעשה למען וכו' ולמען טהרת שמך הגדול הגבור והנורא בן כ"ב אותיות היוצאים מהפסוקים של ברכת כהנים וכו', ושם מוזכרים כמה שמות, וכל התפילה מיוסד על שמות האלו, ובתוך הדברים מבקשים 'ותתננו לאהבה לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ויהיו דברי נשמעים לעבודתך כשם שנתת ליוסף צדיקך בשעה שהלבישו אביו כתונת פסים לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואיו'.

והנה אחד השמות הנזכרים, הוא שם פספסי"ם, ואי' ב"חתם סופר" (ד"ה כי בן זקונים) שזה השם נתן יעקב אבינו לבנו יוסף, בשעה שהלבישו בכתונת פסי"ם, **לרמז על השם**

המסוגל לחן ולחסד ושיאהבוהו שונאיו, ויהיה משומר, כי הוא יוצא מתיבת וישמרך מברכת כהנים. ולכא' לפי זה היה צריך יוסף להיות נשמר מהשבטים שלא יוכלו לשלוט עליו, אלא אפילו להיפך, שיתהפכו לאוהביו.

אמנם יוסף הצדיק לא רצה להשתמש בהשם, כי השם צריכים לשמור בטהרה (עי' קידושין עא.), ויוסף הצדיק עדיין לא למד אז סדר טהרות, וכפי שמרמז ה"בעל הטורים" לשון הכתוב "כי בן זקונים הוא לו", זקני"ם נוט' ז'רעים, קדשים, נשים, ישועות (נזיקין), מ'ועד וחסר טהרות, ולפי פשוטו שעוד לא הספיק ללמוד עמו סדר טהרות". ולכן הואיל ולא למד עדיין סדר טהרות לא רצה להשתמש בשם, ומשום כן אירעו לו כל מה שאירעוהו, עכדה"ק.

ויש להתבונן בזה בגודל צדקתו של יוסף הצדיק דאע"ג דהיה בידו להציל את עצמו ע"י השם הזה, ובפרט שיעקב אבינו מסר לו השם, ומסתמא ידע שהוא ראוי לכך, מ"מ מחמת גודל זהירותו בקדושת השם נמנע יוסף מלהשתמש בו.

*

ובכדי להבין את גודל הזהירות הנצרכת לידיעת השם נביא מדברי ה"שם הגדולים" להחיד"א זצ"ל (מערכת גדולים - רש"י הק) ואלו דבריו: כתב במגילת סתרי **רבי חיים וויטאל** זצ"ל, כת"י מכתב ידו ממש, וז"ל: רבנא שלמה ז"ל (ר-ש"י) לאחרי מותו, בא בחלום לבן בתו רבנא שמואל (- רשב"ם) והקיצו, אמר לו: מי אתה? אמר לו אני שלמה זקינך! קום ורחץ בנקיון כפיך ותלמד ממני קריאת שם הנעלם - כי הכל למדתיך חוץ מזה, וכן עשה, וישב אצלו בממשות - אבל לא ראהו, ולמדו וכו' ואמר לו תבין הפירוש בטוב, כי אין לי רשות עוד לעכב, עכ"ל. ומוסיף החיד"א: **צא ולמד קדושתו ותוקף גדולתו של רש"י, שלא רצה הן בעודנו חי ללמדו, עד דשקל רשותא וידע בעוה"ב שהרשב"ם ראוי לזה.**

הכוונה בשנאת השבטים את יוסף 'על דבריו' ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו (ל, ה). רש"י: על דבריו - על דבתם רעה.

לכא' אין מקומו כאן, הלא דבריו שאמר לאביהם עליהם היה לפני זה, ומלשון הכתוב 'על חלומות ועל דבריו' משמע

א. מובא בשם ה"אמרי אמת" זצ"ל מגור לבאר, הא דלא מרומז כאן טהרות, כי על טהרה צריכים להתייגע לבד, ואין זה דבר הנמסר מאחד לשני.

שהוסיף דברים אחרי החלומות, ובכלל מהו השייכות של זה לכאן בעת סיפור החלומות?
א [בספר "בית פנחס" (להגה"צ דומ"ץ קאסוב זצ"ל בעל "פתחא זוטא") מבאר בדרך פשט, ש'על דבריו' אכן הכוונה במה שדיבר עליהם לאביהם כפירוש רש"י, והטעם שמזכירו כאן, דמתחילה סברו שזה שמספר לאביהם על מעשיהם הוא כיון שרוצה שישתנו לטובה וישפרו מעשיהם, אבל אחרי סיפור החלומות וחשבו שרוצה למלוך עליהם כמו שאמרו (פסוק ח') 'המלוך תמלוך עלינו' סברו בדעתם שכל דבתם רעה ג"כ כוונתו מפני שרצונו למלוך עליהם ולא שישפרו מעשיהם ולכן הוסיפו עוד שנוא אותו על 'דבריו' - היינו על הדבתם רעה שהביא לאביהם, שעתה אחרי החלום נתברר להם לפי דעתם שאין כוונתו כי אם לצורך עצמו למשול עליהם.

*

ב [ה"אור החיים" הק' (באחד האופנים) מבאר בהקדם דברי הגמרא (ברכות נה:) שחלום בלי פתרון הרי הוא כאגרת שלא קראוהו - כלומר חלום ששום אדם לא פתר אותו, אינו מתקיים. וע"ז שנאו אותו 'על חלומותיו ועל דבריו', בזה שאינו מעלים החלום, רק מספרו שרוצה לקבל פתרון בכדי שיתקיים, והרי זה מגיד כי חפץ הוא למשול באחיו, ודבר זה יכפיל השנאה².

ועל דרך זה מבאר **המהרש"ל** (מובא בשפ"ח) בהמשך הפרשה שבחלום השני כתיב (פסוק י') ויחלום עוד חלום וגו', וסיפר אל אביו. לכא' למה בחלום הראשון סיפרו רק לאחיו, וחלום השני חזר וסיפרו אח"כ עוד לאביו? ומבאר, שהלא כל החלומות הולכים אחר הפה, והוא סיפר להם חלום הראשון והם בדבריהם שאמרו המלוך תמלוך עלינו פתרוהו לטובה - שמלוך ימלוך עליהם, ובחלום השני כבר הבינו שנכשלו בלשונם בחלום הראשון בפתרונם, לכן כשגמר לספר החלום השני לא נכתב כלום - כי השבטים לא השיבו אותו דבר כי לא רצו לפתור אותו, ולכן הוצרך לספר ליעקב, שאכן פתר לו כראוי - 'הבוא נבוא אביך ואמך להשתחוות לך ארצה' וכו' ולכן ויקנאו בו אחיו - שראו שיתקיים בו, היות שפתרו את שתי החלומות שימלוך עליהם. (וכן מובאר בתו"מ להחת"ס).

*

ב. עי' בפירוש הרא"ש שיוסף הצדיק סבר שמחוייב מן הדין לספר חלומו, בכדי שלא יהיה בכלל כובש נבואותו.

ג] בספה"ק **ערבי נחל** (דרוש ד') מבאר באופן אחר, דהנה בחלום השני אמר (פסוק ט') "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים ל"י והכונה לאביו ואמו ואחיו, ולכא' והלא אמו כבר מתה, ופירש רש"י: ורבותינו למדו מכאן (ברכות נה:): שאין חלום בלי דברים בטלים. ומקשה ה"ע **ערבי נחל**" בשם ספר **"נזר הקודש"**, לכא' מאן יימר שמזה שבחלומי של יוסף הצדיק היו דברים בטלים מוכח שבכל חלום יש דברים בטלים, שמא רק בחלום זה היו, ובאמת שייך ג"כ חלום בלי דברים בטלים? אלא, הפשט הוא שהלא יוסף ידע שאמו כבר אינה בין החיים ולא תבוא להשתחוות לו, ולמה היה לו לספר זאת, הלא בזה מראה שחסר באמיתות החלום, אלא על כרחך שיוסף ידע מדבר זה - שבכל חלום **צריך להיות** דברים בטלים - ולכן סיפר להם גם זה שאמו יבוא להשתחוות שידעו שהחלום אמיתי - שאלו הם הדברים בטלים בהחלום, אבל השאר אמת לאמיתו ויתקיים בו, ושפיר מוכח מכאן שאין חלום בלי דברים בטלים. ובזה מבאר ה"ע **ערבי נחל**" הכוונה במה שנאמר אותו "על חלומותיו ועל דבריו", ד'דבריו' הכוונה מה שהוסיף לספר להם הדברים בטלים, שאילו לא היה אומרו היו אומרים שזה שאמר שראה י"א הכוכבים משתחוים לו - היינו שהם ישתחוו לו, אלו הם הדברים בטלים, היות שצריך להיות דברים בטלים בכל חלום, אבל בדבריו אלו - שסיפר, שראה שאמו יבוא להשתחוות לו גילה להם שאלו הם הדברים בטלים, כי היא כבר אינה בחיים, משא"כ שאר החלום יתקיים, וע"ז ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו - הדברים בטלים שסיפר להם.

במה שנתברך בית המצרי בגלל יוסף

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח וגו' וירא אדוניו כי ה' אתו וכל אשר עושה ה' מצליח בידו וגו' ויהי מאז הפקיד אותו בית וגו' ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברכת ה' בכל אשר יש לו (לה, ב-ה)

ביאור נפלא בפסוקים אלו מובא בספר **"עניינת אמן"** להרה"ג **רבי מנחם נחום באכנער זצ"ל** אב"ד קאָדיעסט, מה ששמע ממחו' הרה"צ **רבי צבי יעקב קאפיל מגואַדיץ** (וכותב שספק אי אמרו בשמיה דנפשיה או אמרו בשם רבו הרה"ק **מאפטא זצ"ל**), בהקדם ביאור ההבדל בין 'ברכה להצלחה', כי הצלחה הוא בדרך הטבע שקונה בזול ומוכר ביוקר כדרכו של עולם, וברכה הוא מה שנתרבה מחוץ לדרך הטבע כמו באסוף שמן דשונמית (מלכים ב' ד) והנה כתיב (יתרו כ, כא) "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך **וברכתך**" - היינו שבכל מקום שיש השראת השכינה שם ה**ברכה** מצויה, וידוע שהקדושה והסט"א אינם יכולים לדור כאחד, ורק כאשר מגרשים את הסט"א ממקום, אפשר להשכינה לשרות שם, ורק אז אפשר לזכות גם ל'ברכה'.

וזה הכוונה בדברי הכתובים כאן אצל יוסף הצדיק בבית פוטיפר, 'ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח' - ולמה זכה רק להצלחה שהוא בדרך הטבע, ולא זכה גם לברכה הלא ה' היה עמו, אלא ממשיך הכתוב 'ויהי בבית אדוניו המצרי' - שהיה בבית העכו"ם ואין הקדושה יכול לשרות שם, ולכן לא היתה הברכה מצויה.

ופוטיפר התבונן בדבר - וזה שכתוב 'וירא אדוניו כי ה' איתו' ואעפ"כ 'וכל אשר עושה, ה' מצליח בידו', רק הצלחה בלי ברכה הלא אם ה' איתו היה צריך להיות ג"כ ברכה?! ומזה הבין שהוא בעצמו הגורם לכך, משום שביתו הוא מקום להסט"א, לכן לא יכלה להיות שם השראת השכינה שיהיה הברכה מצויה שם. מה עשה, "ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו" - היינו שסילק שמו מביתו ומכל אשר יש לו, ובזה ביטל הע"ז שלו, כי ע"ז של עכו"ם יש לו ביטול, ומסר את כל ביתו ליוסף הצדיק. ובזה ממשיך הכתוב: "ויהי מאז הפקיד אותו בביתו ועל כל אשר יש לו, ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף, ויהי ברכת ה' בכל אשר יש לו בבית ובשדה" - היות שסילק את הסט"א משם ומסר הכל ליוסף, היתה שם השראת הקדושה, והיתה גם הברכה מצויה, ודפח"ה.

<p>לקבל הגליין או ליטול חלק בהוצאות לזכות את הרבים ניתן לפנות: bhagan111@gmail.com להארות והערות ניתן לפנות: 074.701.2640 או לפקס: 0548449360</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יחזקאל ב"ר אברהם הלוי ז"ל בערגער נלב"ע כ"א כסלו תשע"ה ת.ג.ב.ה.</p>	<p>לזכר עולם יהיה צדיק לע"נ הרה"צ רבי חיים נפתלי אהרן בן הגה"ק רבי ארי' לייביש צוקללה"ה מצאנז - ז'מיגראד נסתלק כ"א כסלו תשע"ז זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל</p>
---	--	---